

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л. Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л. Н. ГУМИЛЕВА
GUMILYOV EURASIAN
NATIONAL UNIVERSITY

Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2015»
атты X Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
X Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2015»

PROCEEDINGS
of the X International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2015»

УДК 001:37.0
ББК72+74.04
Ғ 96

Ғ96

«Ғылым және білім – 2015» атты студенттер мен жас ғалымдардың X Халық. ғыл. конф. = X Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2015» = The X International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2015». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie-2015/>, 2015. – 7419 стр. қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-9965-31-695-1

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001:37.0
ББК 72+74.04

ISBN 978-9965-31-695-1

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2015

ваашей матерью на другом языке”, говорит Альберт Коста, исследователь в университета в Испании.

Двуязычный опыт, кажется, влияет на мозг от младенчества до старости (и есть причина полагать, что это может также относиться к тем, кто учит второй язык позже в жизни).

Список использованных источников

1. Забелина Н.А. О билингвизме / Н.А. Забелина // Теория языка и межкультурная коммуникация. – 2007. – №2. – С.2.
2. Залевская А.А. Вопросы психолингвистической теории двуязычия / А.А. Залевская // Вопросы психолингвистики. – 2009. – №10.

УДК 159.947

ҚАЗІРГІ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫНДАҒЫ МОТИВ МӘСЕЛЕСІ

Балтабаева Жанният Байжуманкызы

студентка 4 курса специальности: Иностранный язык: два иностранных языка, ЕНУ
имени Л.Н.Гумилева

Қашхынбай Байжұман Балтабайұлы

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Мотив мәселесі, шетелдік және отандық психологиядағы ең бір өзекті және негізгі мәселе болып табылады. Қазіргі заман психологиясындағы оның маңыздылығы адамның белсенділік көзі қайдан шығатының сараптау арқылы, оның жүріс-тұрысы мен іс-әрекетін туындатушы қандай күш екендігін анықтау. Сонымен, Х.Хекхаузен пікірі: «Психологиялық зерттеуде, мотив психологиясы секілді қайталанбас, жан-жақты қарастыруға болатын бөлім табу қиын»[4]. Мотив мәселесі адамды белсендендіретін, іс-әрекетке итермелеуші қандай күш екендігін анықтаумен байланысты. Яғни: «адамдар бір бірімен қарым-қатынас жасаған кезде, бірінші кезекте мотивтер жөнінде сұрақтар туындайды. Басқа адамдармен қарым-қатынасқа тусуге не себеп болды? Не түрткі болды? Қандай мақсаттар? және т.б». Жалпы түрде қарастырғанда мотив – бұл адамды қандайда бір іс-әрекетке итермелеуші, ұмтылдырушы күш.

Мотив мәселесінің жан-жақтылығын және күрделілігін, табиғатын, құрамын, жүйесін түсінуде және зерттеуде бағыттар мен әдістердің көптігін білдіреді.(Б.Г.Ананьев, С.Л.Рубинштейн, М.Аргайл, В.Г.Асеев, Л.И.Божович, К.Левин, А.Н.Леонтьев, З.Фрейд және т.б).

Мотив түсінігін қарастыруда ең бір талас туғызатын мәселе мотив пен қажеттіліктің ұқсастығы. Яғни: «қажеттіліктің өзі мотив болып табылады», бұл түсінікті мәселен С.П.Манукян ұстанады. Оның ойынша, қажеттіліктің туындауы мен белсенділігі сыртқы әсерлерге байланысты, сондықтан да, адам жүріс-тұрысының оятушы күшін заттар мен объективті шынайы құбылыстардан іздеу керек.

Қарама-қарсы көзқарасты Ю.В.Шаров ұсынады. Ол өз ұстанымын «Егер де, адамның қарыны аш болса, онда ол үшін қажеттілігін қандай тамақпен қанағаттандыру маңызды емес». Бұл расында талас туғызатын мәселе, себебі адам қарыны аш болса өзіне не қажет екендігін нақты біледі.

Қазіргі заманда мотивті біршама объективті бағалайтын түсінік А.Н.Леонтьевтің психологиядағы іс-әрекет теориясы. А.Н.Леонтьев пен С.Л.Рубинштейннің ойынша, мотив бұл адамның санасында көрініс беретін құбылыс, ол белгілі бір қажеттілікті қанағаттандыруда іс-әрекет тудырушы және бағыттаушы күш т.б.. Сонымен, А.Н.Леонтьевтің ойынша мотив ретінде қажеттіліктің өзін емес, қажеттіліктің заты алынады. Ол былай деген: «бағытталған іс-әрекетті жалғыз ынталандырушы тек қана қажеттіліктің өзі

емес, қажеттілікті анықтайтын заттың өзі. Материалдық немесе ойымызда пайда болатын идеалды қажеттілік затың іс-әрекет мотиві дейміз» [1].

Мотив пен қажеттіліктен басқа адам жүріс-тұрысын туындатушы қасиет ретінде: мақсат, эмоция, қызығушылық, қалау да қарастырылады. Мысалы: В.Г.Асеевтің нұсқауы бойынша, мотив эмоциямен аса бір жақын байланыста, эмоцияның аса бір қызметінің бірі адамды бағыттаушы, ол айналадағы болып жатқан құбылыстардың маңыздылығын қаншалықты екенін анықтауға көмектеседі. Эмоцияның екінші бір қызметі белгілі бір мөлшердегі тұрақтылығы, сонымен қатар, С.Л.Рубинштейн : адамның іс-әрекет мотиві мақсатпен де байланысты, себебі мотив тудырушы немесе ұмтылдырушы болып табылады. Бұл екі құбылысты зерттей келе, ол екеуі арасында күрделі ұқсастық пен айырмашылық бар екендігін аңғарамыз. Мақсат – бұл қоғамдық маңызды іс-әрекетті орындау болса, мотив–тұлғалық қажеттіліктерді қанағаттандыру екенін атап өтуіміз керек.

Мотив мәселесіндегі ең бір ауқымды құбылыс «мотивациялық сфера», ол адамның аффективті және еріктік сферасына әсер етеді. Мотивациялық сфера М.И.Божович пікірі бойынша, тұлғаның: бағыттылығы, құндылық бағдары, ұстанымы, әлеуметтік түсінігі, тартымдылығы және әлеуметтік-психологиялық мінездемесі. Құндылық бағдары, тұлғалық құндылықтардың негізі болып табылады, ол адамның әлеуметтік шындыққа деген саналы қатынасын білдіреді және оның осы сапасы адамның жүріс-тұрысының мотивін кең ауқымды ашады және оның іс-әрекетіне жан-жақты әсер етеді. (Б.Г.Ананьев, В.А.Ядов, М.Рокич). Сонымен, құндылық бағдардың дамуы тұлғаның бағыттылығының дамуымен тығыз байланысты.

Тұлғаның құндылық бағдарының күрделі иерархиялық құрлымы бар. Әлеуметтік жүріс-тұрысты реттеудегі диспозиция концепциясының авторлары В.А.Ядов, Д.Н.Узнадзе диспозицияның келесі деңгейлерін бөледі:

1. Ұстанымдардың қарапайым фиксациясы (витальді қажеттілік нәтижесінде туындайды;
2. Аттitudты (кіші топта болатын адамның қарым-қатынасқа деген қажеттіліктің негізінде қалыптасады.);
3. Тұлғаның әлеуметтік-бағыттылыққа деген қызығушылығы (нақты бір сферадағы белсенділікке қатысты);
4. Тұлғаның құндылықтық бағдары, олар тұлғаның жүріс-тұрысын басқарады.

Құндылықтар адам қажеттілігінің ең бір жоғарғысы сатысы ол тұлғалық-индивидуалды қажеттіліктерді әлеуметтік ортамен сәйкестендіріп, адамның жүріс-тұрысын реттейді.

Бағыттылық теориясының авторы Д.Н.Узнадзе мотивті адам мінез-құлқын ынталандырушы күш ретінде қарастыра отырып, қажеттіліктер мен белгілі жағдайлардың өзара байланысынан пайда болатынын бағыттылық мазмұнмен толтырады. Тұлға бағыттылық түсінігі – адамның негізгі жүріс-тұрыс жолы мен іс-әрекетін және адамдармен қарым-қатынасын анықтайтын доминантты мотивтер мен қажеттіліктердің жиыны. Осыған байланысты мотивтің екі типін бөлуге болады – жетістікке жету мотиві және сәтсіздіктен қашу мотиві. Жетістікке жету мотиві – позитивті. Мұндай жағдайында адам әрекеті жетістікке жетуге бағытталған, жағымды нәтиже көрсетеді. Белсенді жетістікке жетуге деген қажеттілік анықтайды. Сәтсіздіктен қашу мотиві– негативті сфераға жатады. Мұндай мотив түрінде адам ең бірінші сәтсіздіктен, сөгіс естуден қашуға ұмытылады. Жағымсыз жағдайды күту болып табылады.

Ең басты мәселелердің бірі оқу іс-әрекет мотивін қарастырған кезде, мотив түсінігінің мақсат және қажеттілік түсініктерімен байланысты екенін міндетті түрде ескерген жөн. Адам тұлғасында олар бір бірімен әсерлеседі және ол «мотивациялық сферасы» ауысып отырады. Психологиялық әдебиеттерде бұл термин оятушы күштің барлығын өзіне қосады: қажеттілік, мақсат, стимул, мотив, икемділік, ұстаным. Оқу мотивациясы нақты бір іс-әрекетке қосылған жеке мотивация түрі ретінде анықталады, бұл жағдайдағы іс-әрекет – оқу іс-әрекеті болып табылады. Басқа іс-әрекет түрлері секілді оқу мотивациясы, іс-әрекет сферасына байланысты анықталады. Олар негізінен келесі бағыттардан көрінеді:

- біріншіден: оқу жүйесінің өзімен, оқу орынымен анықталады;
- екіншіден: оқу процесін ұйымдастырумен;
- үшіншіден: білім алушының субъектілік ерекшелігімен;
- төртіншіден: ұстаздың субъектілік ерекшелігі және де ең бірінші оның білім алушыға және өз жұмысына деген қатынастар жүйесі;
- бесіншіден: оқу пәндерінің спецификасы.

Оқу мотивациясы, басқа мотив түрлері секілді жүйелі түрде: бағыттылығымен, беріктігімен, динамикалылығымен ерекшеленеді, сонымен, білім алушылардың оқуға деген ынта мотив иерархиясы арқылы оянады, яғни онда доминантты ішкі мотив (білім алуға, танымдық сферасын дамытуға деген қажеттілік) немесе кең ауқымды әлеуметтік мотив болуы мүмкін. Бірақ, адам өскен сайын доминантты мотив өзгеріске ұшырауы әбден мүмкін. ЖОО-ға түсудегі негізгі мотивтер мыналар: студенттердің ортасында болуға деген құштарлық, мамандықтың қоғамдық маңыздылығының жоғары болуы мен оны қолдану сферасының кең ауқымдылығы, мамандықтың қызығушылықтар мен бейімділігіне және шығармашылық мүмкіндігіне сәйкес келуі. Студенттердің басты оқу мотивациялары мыналар: «кәсіби» және «тұлғалық престиж», онша мәнді емес «прагматикалық» (диплом алу) және «танымдық» (А.Н.Печинков, Г.А.Мухина 1996). Шынында әр курста доминантты мотивтер өзгеріп отырады. Бірінші курста басты мотив – «кәсіби» (профессиональді), екінші курста – «тұлғалық престиж», үшінші және төртінші курста – осы екі мотивте кездеседі, төртінші курста және де «прагматикалық» мотив түрлері бар. Оқудың нәтижелі болуына «кәсіби» мотив пен «танымдық» мотив оң әсерін тигізеді. «Прагматикалық» мотив көбіне үлгерімі төмен студенттерде жиі кездеседі.

Үлгерім деңгейі жоғары студенттерде «кәсіби», «танымдық» және «жалпы әлеуметтік» мотивтер жоғары болады, ал үлгерім деңгейі орташа студенттерде біршама төмен болып келеді. Сонымен, үлгерім деңгейі жақсы студенттерде «танымдық» мотив екінші орында, үлгерімі орташа студенттерде ол үшінші орында.

Сонымен, мотив мәселесі психологиядағы ең бір өзекті және негізгі мәселе болып табылатындығында, төмендегідей қорытынды жасауға болады:

- біріншіден, мотив іс-әрекетті тудырушы ретінде жеке жүрмейді, ол міндетті түрде адамның сезімдерімен, эмоциясымен бірге жүреді;
- екіншіден, мотив іс-әрекеттің ынталандырушы күші ретінде, ал бағыттылық – оны ынталандырушы және жалпы бағыт беруші болып табылады;
- үшіншіден, мотив-іс-әрекетті құрушы фактор болуына байланысты, сол немесе басқа мотивтердің қандай қызымет атқаратынын анықтауы маңызды;
- төртіншіден, оқу мотиві басқа мотив түрлері сияқты жүйелі түрде бағыттылығымен, беріктігімен, динамикасымен ерекшеленеді.

Қолданылған әдебиет

1. Бодалев А.А. Специфика социального подхода психологического к пониманию личности. // Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Питер, 2000.- С.336-344.
2. Божович Л.И. Психологический анализ условий формирования и строения гармонической личности. М., 1981
3. Ковалев А.Г. Мотивы поведения и деятельность. М., 1988
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность /Х.Хекхаузен.-Т.1. –М.,1985

УДК 37.013.31

ВОСПИТАНИЕ ВО ВЗГЛЯДАХ А.С.МАКАРЕНКО: СЕГОДНЯ И ЗАВТРА.

Латыпова Ляйсан Ильясовна

Студент 3 курса БГПУ им. М. Акмуллы Уфа, Республика Башкортостан